

Пуста голка

Моріс Леблан

ОЗНАЙОМЧИЙ ФРАГМЕНТ

Переклад — Ігор Андрущенко

© Видавництво «Богдан». Усі права застережено.

Фрагмент надано для ознайомлення. Повна книжка — nashaknyga.com.ua

І. Постріл

Раймонда дослухалася. Шурхіт повторився знову, досить чіткий, щоб його можна було відрізнити від інших неясних звуків, які наповнювали ніч, і, втім, такий тихий, що вона не могла визначити, звідки він долинав, чи із замкових глибин або ж зовні, з чагарів похмурого парку.

Вона тихенько встала. Вікно було прочинене. Дівчина трохи відхилила віконниці. Луки й купи дерев були залиті місячним світлом, то тут, то там серед них похмурими обрисами височіли руїни старовинного абатства: зрізані колони, рештки лучкуватих арок і портиків. Від легкого подиху вітерця, що ковзав між нерухомих голих віток, ледь помітно ворушилися маленькі листочки на квітниках.

І раптом той самий шум... Долинав він ліворіч від неї і нижче на поверх од того, на якому вона жила, себто у вітальнях, які містилися у західному крилі замку.

Сильна й хоробра від природи, зараз дівчина була охоплена страхом і тривогою. Вона накинула одяг і взяла сірники.

— Раймонда... Раймонда...

Тихий, як дихання, голос лунав із сусідньої кімнати, двері до якої не зачинили. Вона навіщо-то попрямувала туди.

Кузина Сюзанна, вибігши назустріч, впала їй на руки.

— Раймондо... це ти? Ти чула?

— Авжеж... А ти не спиш?

— Мабуть, мене ро збудив собака... давно вже. Але він уже не гавкає. Котра зараз може бути година?

— Близько четвертої.

— Чуєш? У вітальні хтось ходить.

— Не хвилюйся, Сюзанно, там же твій батько.

— О, отже, він у небезпеці. Його спальня поруч із вітальнею.

— Там ще й пан Даваль.

— Він у другому кінці замку... Як він може почути?

Вони зволікали, не знаючи, на що наважитися. Покликати на допомогу? Закричати? Страшно було навіть трохи підняти голос. Але тут Сюзанна, визирнувши у вікно, мимоволі зойкнула:

— Дивись... Біля басейну людина.

І справді, там хтось був, якась людина швидко йшла геть. Незнайомець ніс під пахвою величенький предмет, проте вони не змогли ро згледіти, що то було. Предмет цей чіплявся за ногу, заважаючи йти. Вони побачили, як невідомий поминув старовинну каплицю, прямуючи до дверцят у стіні. Мабуть, маленькі двері були відчинені, бо ж людина вмить зникла, і вони навіть не почули звичайного скрипу завіс.

— Він ішов із вітальні, — прошепотіла Сюзанна.

— Ні, якби він спустився сходами і пройшов через вестибюль, то вийшов би ліворуч. Якщо тільки не...

Обидві подумали про те саме, тоді висунулися з вікна. Просто під ними до стіни була приставлена драбина, що діставалася до другого поверху. На кам'яному балконі було видно смужку світла. Ось з'явився ще один чоловік, теж з ношею, переліз через балкон, спустився драбиною і втік тим самим шляхом, що й перший.

Вражена Сюзанна без сил опустила на коліна, шепочучи:

— Покликати... покликати на допомогу!

— Хто почує? Твій батько... А якщо там ще хтось є, і він накинеться на нього.

— Може, покликати слуг? Із твоєї кімнати можна задзвонити до них на поверх.

— Так... так... мабуть, це гарна думка, аби вони не запізнилися!

Раймонда намацала біля ліжка електричний дзвінок і натиснула кнопку. Згори задзвеніло, і їм здалося, що знизу теж почули цей звук.

Вони чекали. Тиша ставала загрозливою, і навіть вітер не ворухив більше листя на кущиках.

— Мені страшно... мені страшно... — знай повторювала Сюзанна.

І раптом глухої ночі в них над головою зчинився шум боротьби, загрюкотіли, перекидаючись, меблі, залунали вигуки, а потім до них долинув жадливий зловісний хрипкий стогін живої істоти, якій перерізають горло.

Раймонда кинулася до дверей. Сюзанна в рошпачі повисла на руці.

— Ні, не кидай мене, мені страшно...

Раймонда відштовхнула її і кинулася в коридор, а та поспішила слідом за нею, похитуючись від стіни до стіни і видаючи пронизливі зойки. Раймонда добігла до сходинки і раптом завмерла на порозі вітальні, а поряд з нею — і напівпритомна Сюзанна. За три кроки від них, тримаючи ліхтаря у руці, стояв чоловік. Промінь ліхтаря був спрямований на їхні обличчя і сліпив жінок. Чоловік спокійно їх рошглядав, потім неквапом узяв свого кашкета, підібрав з підлоги уривки паперу і кілька клаптиків соломи, стер сліди на килимі та, підійшовши до балкона, обернувся до дівчат і, вдаривши чолом, зник.

Сюзанна першою кинулася в маленький будуар, який відділяв спальню батька від великої вітальні. Але на порозі заціпеніла. У місячному світлі на підлозі можна було рошгледіти два рошпростерті поруч нерушні тіла.

— Батьку!.. Батьку!.. Це ти?! Що з тобою? — у паніці закричала вона, схилившись над одним із них.

Трохи згодом граф де Жевр ворухнувся. Слабким голосом він мовив:

— Не бійся... Я не поранений. А як Даваль? Він живий? А ніж? Де ніж?

Аж раптом забігли двоє слуг із свічками в руках. Раймонда схилилася над другим тілом і впізнала Жана Давалю, секретаря і графового повірника. На виду він був уже білий як смерть.

Тоді вона підвелася, повернулася в салон, зняла зі стіни рушницю, знаючи, що вона наладована, і вийшла на балкон. Відколи невідомий ступив на сходи, спливла щонайбільше хвилина. Значить, він не міг далеко втекти, тим більше, що йому довелося прибирати драбину, аби ніхто не міг нею скористатись. І, мабуть, незабаром вона помітила, як він пробирається вздовж руїн монастиря. Скинувши рушницю, вона спокійно прицілилася і вистрілила. Людина впала.

— Влучили! Влучили! — зрадів один із слуг. — Тепер не піде. Побіжу туди.

— Ні, Вікторе, він знову піднімається... спускайтеся сходами і біжіть до дверей у стіні. Тільки через них він може вийти.

Віктор кинувся туди, але не встиг він вискочити з дому, як людина знову впала. Раймонда поклікала іншого слугу:

— Альбере, бачите його там? Біля Великої аркади?

— Так, повзе по траві... Йому каюк.

— Стежте звідси за ним.

— Так, тепер не втече. Праворуч від руїн відкритий лужок.

— А Віктор нехай стереже біля дверей ліворуч, — наказала вона, знову беручись за рушницю.

— Не йдіть туди, мадемуазель!

— Ні-ні, — рішуче заперечила вона, — не заважайте... є ще один патрон... якщо він рушить з місця... — вона зробила рішучий рух.

І вийшла назовні. Трохи згодом Альбер помітив, що вона йшла до руїн. І він із вікна крикнув:

— Він дотяг до аркади і сховався за нею. Тепер його не видно... обережно, мадемуазель...

Раймонда обійшла старовинний монастир навколо, щоб перетяти зловмисникові шлях до відступу. Незабаром і вона зникла Альберові з-перед очей. Минуло кілька хвилин. Що вона не з'являлася, то слуга занепокоївся. Він вирішив теж вийти, однак не через двері: аби й далі спостерігати за руїнами, спробував дістатись до приставної драбини. Це йому вдалося, він швидко зісковзнув униз і побіг прямо до аркади, біля якої востаннє бачив людину. Кроків за тридцять від неї він і вгледів Раймонду — та знайшла Віктора.

— Ну як?

— Ніяк не впіймаємо, — відказав Віктор.

— А дверцята?

— Я якраз звідти... ось ключ.

— Все ж... має ж він...

— О, з ним усе ясно. Не пройде й десяти хвилин, як ми упіймаємо цього бандита.

Фермер із сином, розбуджені пострілом, прибігли з ферми, будівлі якої височіли далеченько праворуч. Хоча ферма була в межах замкових стін, вони нікого не зустріли на своєму шляху.

— Чортзна-що, — вигукнув Альбер, — не міг же мерзотник вийти з руїн... Мабуть, ховається десь у затишному куточку.

Почалися репельні пошуки, вони обдивилися кожен куточок, розсували навіть плющ, який обвився навколо колон. Переконалися, що каплиця міцно замкнена і всі шибки цілі. Обійшли монастир довкола, не пропустивши жодного підозрілого кутка. Все було марним.

Єдина знахідка: у тому місці, де впала людина, підстрелена Раймондою, підібрали шоферський кашкет з рухою шкіри. Та й годі.

О шостій ранку викликані з Увіль-ля-Рів'єр жандарми прибули на місце події. Вони уже встигли терміново передати до прокуратури Дьєппа опис обставин злочину, вказавши, що затримка

лиходія неминуча і що «виявлено його головний убір та кинджал, яким було скоєно вбивство». О десятій ра нку на дорозі, що плавно спускалася до замку, з'явилися дві машини. Та, поважніша, везла заступника прокурора та слідчого із секретарем суду. В іншій, скромному кабріолеті, їхали двоє молодих ре портерів із «Журналь де Ру ан» та солідної паризької газети.

А ось і замок. Колишнє абатство Амбрюмезі, зруйноване ре волюцією і відновлене графом де Жевром, який володів замком уже понад два десятки ро ків, являло собою житлову будівлю, на найвищій частині якої пишнів баштовий годинник. В обох бічних крилах було по ғанку, обгородженому кам'яною балюстрадою. Поверх замкових стін, за плато, розташованим на високих нормандських скелях, між селищами Святої Маргарити та Варенжвілем бовваніла блакитна смужка моря.

У замку жив граф де Жевр з дочкою Сюзанною, тендітним чарівним світловолосим створінням, і небогою Ра ймондою де Сен-Веран, яка втратила за два ро ки до подій, описуваних тут, і батька, і матір. Життя їхнє спливало спокійно й ро змірено. Час від часу до замку навідувалися сусіди. Влітку граф майже щодня вивозив обох дівчат у Дьесп.

Сам він був високим напівсивим чоловіком. І хоч мав чималі статки, свої справи вів особисто і керував володіннями за допомогою секретаря Жана Даваля. Відразу по приїзді слідчому було надано доповідь командира відділення жандармерії Кевійона. Зловмисника все ще не затримали, хоча це було лише справою часу. Усі виходи із парку охоронялися. Втекти було неможливо.

Група охоронців закону пройшла через велику вітальню і трапезну на першому поверсі та піднялася на другий поверх. Їм упало в око, що в пограбованому салоні панував повний лад. Не схоже було, щоб хтось совав бодай щось із меблів або переставляв якісь дрібнички; всі предмети, здавалося, стояли на своїх звичайних

місцях, не видно було, аби щось зникло. Праворуч і ліворуч на стінах висіли чудові фламандські гобелени з фігурами людей. У глибині, на панно, виднілися чотири чудові полотна у старовинних рамах, на яких були зображені міфологічні сюжети. Знамениті полотна, що належали пензлю Ру бенса, як і фламандські гобелени, граф де Жевр отримав у спадок від дядька по материнській лінії, іспанського гранда маркіза де Бобаділья. Слідчий, пан Фісель, зауважив:

— Якщо мотивом злочину і було пограбування, то принаймні з цієї вітальні нічого не потягнули.

— Хто знає? — заперечив заступник прокурора, він був небагатослівним, але якщо говорив, то завжди суперечив судді.

— Бог з вами, любий мосьє, адже будь-який злочин насамперед спробував би привласнити ці гобелени та картини, які мають усесвітню популярність.

— А може, він не встиг?

— Оце ми скоро дізнаємося.

Цієї миті увійшов граф де Жевр у супроводі лікаря. Граф — здавалося, він цілком оговтався від шоку, викликаного нападом на нього, — тепло привітав охоронців закону. Потім одчинив двері до будуару.

У приміщенні, в яке з моменту скоєння злочину, крім лікаря, ніхто не заходив, на відміну від вітальні, все було інакше. Два перекинуті й один зламаний стілець, на підлозі ро зкиданий дорожній годинник 1, папка, коробка поштового паперу. І на деяких білих листках сліди крові.

Лікар відкинув покривало з мерця. Жан Даваль, одягнений, як завжди, ув оксамитовий костюм та в підбиті залізом черевики, лежав на спині. Одна його рука була заломлена назад. Сорочка розстебнута, а на грудях — широка рана.

— Смерть, судячи з усього, була миттєвою, — заявив лікар. — Досить було удару ножем.

— Ніж, — зауважив суддя, — це, без сумніву, той самий, що його я бачив на коминку у вітальні поруч із шкіряним кашкетом?

— Авжеж, — підтвердив граф де Жевр, — ніж ми підібрали тут. Він теж із тієї самої колекції зброї на стіні у вітальні, звідки моя небога, мадемуазель де Сен-Веран, взяла ру шницю. А шоферський кашкет, звичайно, належить убивці.

Пан Фіель ще ра з оглянув дещо в кімнаті, поставив лікареві кілька запитань і потім звернувся до графа де Жевра з проханням переказати все, що той бачив і знає. Граф свідкував так:

— Мене ра збудив Жан Даваль. Щоправда, я і сам спав неміцно, відчуючи крізь сон, що хтось ходить поблизу, і, коли ра зплющив очі, побачив його зі свічкою біля мого ліжка, повністю одягненого, яким ви бачите його зараз. Часто Даваль працював допізна. Здавалося, мій секретар був сам не свій, він тихо промовив: «У вітальні хтось є». Справді, я почув якийсь шум. Тоді я встав й обережно прочинив двері цього будуару. Тієї ж миті ось ці великі двері, що виходили у велику вітальню, розчинилися, і з'явився чоловік. Він напав на мене, оглушивши ударом кулака у скроню. Я говорю без подробиць, пане слідчий, тому що мені запам'яталися основні події, та й відбувалися вони напрочуд швидко.

— А потім?

— Що було потім, не пам'ятаю. Коли я прийшов до тями, смертельно поранений Даваль уже лежав тут.

— Чи можете ви підозрювати будь-кого?

— Нікого.

— Чи не було у вас ворогів?

— Я про них не знаю.

— А у пана Давалю?

— У Даваля? Вороги? Та він був найкращим із людей! За ті двадцять ро ків, що він був моїм секретарем і, скажу навіть, повірником, я не зустрічав нікого, хто не ставився би до нього з симпатією чи приязно.

— І все ж таки, є напад, убивство, для всього цього має бути якийсь мотив.

— Мотив? Та просто пограбування.

— У вас щось украли?

— Нічого.

—???

— Ну, на перший погляд, все на місці, але, може, щось таки забрали.

— Що ж?

— Гадки не маю. Та, однак, мої дочка і небога скажуть вам, що вони бачили, як двоє чоловіків по черзі проходили парком, обидва з досить засадним тягарем.

— Ці панночки...

— Цим панночкам наснилося? Хотілося б вірити, адже від самого ранку я гублюся в здогадах, шукаючи. Чи не краще допитати їх?

Обох кузин запросили до великої вітальні. Бліда, досі тремтяча Сюзанна ледве могла говорити. Раймонда ж, мужніша й енергійніша, ще й вродливіша за свою кузину, із золотим блиском у темних очах, розповіла про події тієї ночі та про свою участь.

— Отже, мадемуазель, ви твердо дотримуетесь своїх свідчень?

— Цілком дотримуюсь. Двоє чоловіків, які проходили парком, виносили якісь предмети.

— А третій?

— Він вийшов звідси з порожніми руками.

— Чи могли б ви описати його прикмети?

— Він увесь час засліплював нас променем ліхтаря. Але мені здалося, що він ро славий і крижастий.

— А вам теж так здалося, мадемуазель? — звернувся слідчий до Сюзанни де Жевр.

— Так... чи, радше, ні... — відказала Сюзанна, подумавши. — Мені він здався середнього зросту і худим.

Пан Фіель посміхнувся, звичний до ро збіжностей у показах свідків, які бачили одне й те саме.

— Отже, з'ясувалося, що у вітальні була людина висока й водночас низька, товста і тонка, а в парку двоє невідомих, яким можна привинити те, що вони викрали з цієї вітальні ре чі... котрі й досі перебувають тут.

Пан Фіель, як він сам стверджував, був слідчим іронічного складу. Він також не втрачав нагоди попишатися перед публікою, продемонструвати своє вміння, тим більше, що його слухачів у вітальні дедалі підбувало. До журналістів приєдналися фермер із сином, садівник із дружиною, а потім і прислуга із замку і навіть двоє шоферів, які доправили їх із Дьєппа. Слідчий правив далі:

— Нам залишається тільки встановити, як вдалося зникнути третьому зловмиснику. Ви, мадемуазель, вистрілили з цієї ру шниці через оте вікно?

— Так, чоловік був у цей час біля надгробка, порослого колючим чагарником, ліворуч від монастиря.

— Але потім він підвівся?

— Лише піднявся. Віктор відразу вийшов охороняти двері в стіні, я пішла за ним, залишивши спостерігати звідси нашого слугу Альбера.

Альбера відразу допитали, після чого слідчий виснував таке:

— Отже, на вашу думку, виходить, що поранений не міг піти ні ліворуч, бо ваш товариш сторожив двері, ні праворуч, у такому ра зі ви побачили б, як він перетинає галявину. Якщо триматися логіки,

можна зробити висновок, що наразі він перебуває в досить обмеженому просторі, котрий перед нашими очима.

— Я переконаний у цьому.

— А ви, мадемуазель?

— Я теж.

— І я, — докинув Віктор.

Заступник прокурора глузливо зауважив:

— Ну що ж, коло пошуків досить обмежене, доведеться продовжити те, що ви почали ще о четвертій ранку. Сподіватимемося, що нам нарешті пощастить.

Пан Фіель узяв з коминка шкіряний кашкет, уважно його оглянув і, покликавши командира відділення жандармерії, тихенько наказав:

— Відправте негайно когось із наших людей у Дьєпп до капелюшника Меґре, і нехай пан Меґре, якщо можливо, скаже, кому він продав цей кашкет.

«Коло пошуків», як висловився заступник прокурора, обмежувалося частиною парку від замку до правого лужка і з іншого боку кутом між лівим крилом та фортечним муром навпроти, іншими словами, це був квадрат, довжина сторони якого становила метрів сто, а всередині то тут, то там стирчали руїни старовинного, досить відомого в добу середньовіччя монастиря Амбрюмезі.

Одразу ж за слідами на траві вдалося визначити, де проходив утікач. У двох місцях виявили почорнілі, майже засохлі сліди крові. Проте за аркадою, що нею був обведений монастир, нічого не було видно: на землі, усипаній сосновими голками, слід тіла, що лежало, не проглядався. Але як же в такому разі вийшло, що ні дівчина, ні Альбер, ані Віктор не бачили пораненого? Подекуди зламані колючі кущі — це слуги та жандарми шукали під зарослим надгробним камінням — та й квіт.

Слідчий змусив садівника, у якого були всі ключі, відкрити Господню Каплицю, справжню перлину архітектури: час і революція її пощадили, і, прикрашена статуетками тонкої роботи, з різьбленим портиком, вона правила за чудовий взірець нормандської готики. Однак внутрішня частина каплиці, єдиною окрасою якої був мармуровий вівтар, ніяк не могла служити укриттям. Та як йому вдалося б туди потрапити? Яким побитом?

Нарешті вони підійшли до дверцят, через які проходили відвідувачі, котрі хотіли оглянути руїни. Виходили вони на вузьку дорогу, затиснуту між фортечною стіною і лісом, — звідти можна було розгледіти занедбані кар'єри. Пан Фіель нахилився: у дорожній пилюці виднілися сліди шин із протизаносним протектором. Раймонда й Віктор згадали, що після пострілу загудів двигун.

— А що, коли пораненому все ж таки вдалося пристати до своїх товаришів? — припустив заступник прокурора.

— Де там! — палко заперечив Віктор. — Я був тут ще до того, як мадемуазель і Альбер згубили його з очей.

— Однак, зрештою, має ждесь він бути! Зовні чи всередині, одне із двох!

— Він тут, — твердили слуги.

Слідчий знизав плечима і понуро повернувся до замку. Так, радіти нема чому. Крадіжка навів, а нічого не вкрали, є і затриманий, однак він став невидимим, поганий початок для слідства.

Часу пошуки забрали чимало, і пан де Жевр запросив обох охоронців закону та журналістів пообідати у замку. Трапеза пройшла у мовчанні, а потім пан Фіель знову взявся допитувати прислугу у вітальні. Незабаром у дворі зацокали копита, і з'явився жандарм, відправлений до Дьєппа.

— Ну як, чи говорили ви з капелюшником? — не стримався слідчий.

— Кашкет продали шоферу.

— Шоферу?!

— Так, шофер зупинив машину біля магазину і попросив для одного зі своїх клієнтів жовтий шкіряний шоферський кашкет. Йому показали ось цей. Той заплатив, навіть не глянувши на ро змір, і поїхав. Квапився, немов із шибениці зірвався.

— Що в нього було за авто?

— Чотиримісний автомобіль.

— А коли було діло?

— Коли? Та сьогодні ж уранці.

— Сьогодні вранці? Що ви таке мелете?

— Кашкета купили сьогодні вранці.

— Нема що казати — його ще вночі знайшли у парку. Тобто він уже був у зловмисника, отже, його купили ра ніше.

— Сьогодні вранці. Так сказав капелюшник.

На мить усі ро згубилися. Здивований слідчий намагався все це осмислити. Раптом він підскочив, наче йому в голові сяйнула блискуча думка.

— Приведіть водія, який нас сюди вранці привіз!

Командир жандармів зі своїми підлеглими бігцем кинулися виконувати наказ, проте за кілька хвилин жандармський начальник з'явився один.

— А де ж водій?

— Йому накрили на кухні, він пообідав, а потім...

— Що потім?

— Утік.

— Разом із машиною?

— Ні. Він заявив, що поїде відвідати ро дича в Увілі, й позичив у конюха велосипед. Залишилися його пальто й капелюх.

— Чи не поїхав він, бува, простоволосий?

— Він поїхав у кашкеті, який був у нього в кишені пальта.

— У кашкеті?

— Так, схоже, у кашкеті з жовтої шкіри.

— Із жовтої шкіри? Не може бути, ось він.

— Ви маєте рацію, пане слідчий, але в нього був такий самий.

Заступник прокурора ледь чутно захихотів.

— Ах, як кумедно! Як мило... цілих два кашкети... Один, справжній, єдиний наш доказ, спливає на голові уявного шофера! А другий, бутафорський, опиняється у вас у руках. От так молодець, лишив нас з носом!

— Наздогнати його! Привезти назад! — крикнув пан Фієль. — Капрале Кевійон, двох людей за ним, мерщій!

• • •

Далі — у повній книжці «Пуста голка».
nashaknyga.com.ua